

2010 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet beslutade den 4 maj 2010 att ge utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) samt motioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande motion 2009/10:Fi15 (s, v, mp) yrkandena 2 och 3.

I yttrandet finns en avvikande mening från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Utskottets överväganden

Investering i utbildning

Propositionen

Regeringen framhåller i 2010 års ekonomiska vårproposition (prop. 2009/10:100) att bättre utbildning och en framgångsrik forskning är viktigt för den ekonomiska tillväxten, för jobben och för att förebygga utanförskap. Andelen unga som inte fullföljer sin utbildning måste minska. Kunskapsresultaten måste höjas över lag och inträdesåldern på arbetsmarknaden sänkas. Politiken bör inriktas på att även fortsättningsvis stärka lärarnas kompetens och ställning, stimulera uppföljning och utvärdering och förbättra genomströmningen i utbildningssystemet.

I propositionen understryks vidare betydelsen av ett utbildningssystem med hög kvalitet i kombination med innovationer och forskning av världsklass, som skapar förutsättningar för att svenska företag ska vara konkurrenskraftiga med kunskapsintensiva varor och tjänster på de internationella marknaderna. Under mandatperioden har regeringen därför bl.a. presenterat en ny skollag, förbättrat kvaliteten i lärarutbildningen, reformerat gymnasieskolan samt ökat resurserna till forskningen för att understödja utveckling och innovationer. För att stärka kvaliteten i utbildningssystemet har tidigare kunskapskontroller och uppföljning av studieresultatet införts.

Den ekonomiska krisen har försvårat situationen för ungdomar på arbetsmarknaden. Möjligheten att finna en sysselsättning under sommaren kommer att vara begränsad för många skolungdomar. Av denna anledning föreslås i tilläggsbudgeten i anslutning till propositionen en tillfällig sommarsatsning för skolungdomar i form av sommarjobb under sommaren 2010. Dessutom utökas satsningen på sommarskolor tillfälligt. Sommarjobben ska erbjuda ungdomar träning inför det kommande arbetslivet samt ge möjlighet till referenser och nya kontakter. En utvidgad satsning på sommarskolor ger fler ungdomar möjlighet att komplettera sina betyg och därmed förbättra förutsättningarna att få slutbetyg, något som förbättrar utsikterna på arbetsmarknaden.

Regeringen föreslår vidare att 104 miljoner kronor anvisas för 2010 i tilläggsbudgeten i anslutning till propositionen för fler utbildningsplatser (inklusive studiemedel) inom yrkesvux, yrkeshögskolan och högskolan. Utbildningssatsningen fortsätter även 2011 och beräknas då till 144 miljoner kronor. Därtill föreslås att 55 miljoner kronor tillförs i år för att stärka konkurrenskraft och innovation.

Regeringen avser också att införa ett legitimationssystem för lärare och förskollärare i syfte att stärka deras status samt utbildningens kvalitet. För detta ändamål beräknar regeringen att 60 miljoner kronor avsätts 2011, 160 miljoner kronor 2012 och 260 miljoner kronor 2013, varav 60 miljoner kronor per år från 2011 finns avsatta sedan tidigare för detta ändamål.

Motionen

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslår i motion 2009/10:Fi15 yrkande 2 att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om ett program för fler jobb. I motionen anförts vidare att arbetslösheten måste mötas med snabba och omfattande insatser. Därför föreslås ett brett program som beräknas innebära 40 000 nya utbildnings- och praktikplatser.

I samma motions yrkande 3 föreslås att investeringar i utbildning görs. Till de ovan nämnda satsningarna på utbildnings- och praktikplatser föreslås att 12 miljarder kronor avsätts till kommunerna under 2011–2012 för att skapa förutsättningar för en bättre skola. I motionen föreslås också bättre kvalitet och förbättrad studievägledning i högskolan samt en s.k. skol-ROT för att främja upprustningen av skollokaler. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet anser också i motionen att målet är att hälften av varje årskull ska ha påbörjat eftergymnasiala studier innan de fyller 25 år.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Utskottet anser att utbildning är en nyckel till ekonomisk tillväxt och arbete samt till att förebygga utanförskap i samhället. Genom offentligt finansierad utbildning, vård och omsorg utjämnar politiken livsvillkoren mellan människor. För många unga och personer med kort utbildning kan utbildning vara särskilt värdefullt under en lågkonjunktur, dels för att undvika stigmatiserande arbetslöshet, dels för att utbildning ökar chanserna att få ett arbete. Även för samhället är det mindre kostsamt om individerna utbildar sig under lågkonjunkturen när arbetskraftsefterfrågan är låg.

Regeringen har under de senaste åren genomfört en rad krisåtgärder som kommer ungdomar till del. Dessa tillfälliga insatser omfattar bl.a. ökade utbildningsvolymerna inom det reguljära utbildningssystemet och folkhögskolan, fler praktikplatser och förstärkta förmedlingsinsatser.

Finanspolitiska rådet konstaterar i sin rapport för 2010, Svensk finanspolitik, att dagens expansion av utbildningsplatser är relativt stor i jämförelse med tidigare konjunkturedgångar och varnar samtidigt för att det finns en risk för överdriven expansion av den reguljära utbildningen i lågkonjunkturer. Regeringen har strävat efter en efterfrågestyrd utbyggnad av antalet utbildningsplatser med bibehållen kvalitet.

Regeringen har vid flera tillfällen vidtagit temporära åtgärder riktade till dem som blivit arbetslösa under krisen som syftat till att förhindra att fler blir långtidsarbetslösa, bl.a. temporära ökningar av antalet utbildningsplatser på komvux, yrkeshögskola och högskola. Samtidigt har ett flertal åtgärder vidtagits för att på sikt stärka ungas konkurrenskraft på arbetsmarknaden.

I propositionen framhålls att bättre utbildning och en framgångsrik forskning är viktigt för den ekonomiska tillväxten, för jobben och för att förebygga utanförskap. I likhet med regeringen anser utskottet att andelen unga som inte fullföljer sin utbildning måste minska, att kunskapsresultaten måste höjas över lag och att inträdesåldern på arbetsmarknaden måste sänkas. Politiken bör bl.a. inriktas på att även fortsättningsvis stärka lärarnas kompetens samt förbättra genomströmningen i utbildningssystemet.

Utskottet välkomnar införandet av ett legitimationssystem för lärare och förskollärare i syfte att höja utbildningens kvalitet och läraryrkets status.

Utbildningsnivån utgör en åtskiljande faktor mellan de grupper av ungdomar som lyckas och de som inte lyckas att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden. Ungdomar med ofullständiga betyg från grund- eller gymnasieskolan löper en betydande risk att få bestående arbetsmarknadsrelaterade problem. Därför är en väl fungerande grund- och gymnasieskola en av de viktigaste förutsättningarna för en förbättrad arbetsmarknadssituation för unga. Utbildningssystemet har därför reformerats i flera avseenden under mandatperioden och hösten 2011 startar den nya gymnasieskolan, som bl.a. innebär en tydligare uppdelning mellan studieförberedande och yrkesförberedande program. Vidare har flera åtgärder vidtagits för att stärka kvaliteten i utbildningssystemet. En ny skollag, nya nationella prov, en reformerad gymnasieskola och en ny lärarutbildning är exempel på strukturellt viktiga reformer. Vidare har ett nytt resursfördelningssystem för högre utbildning och forskning baserat på kvalitet presenterats. För att förbättra studenternas ekonomiska situation höjdes studiemedlen fr.o.m. den 1 januari 2010. Det s.k. fribeloppet höjs fr.o.m. den 1 januari 2011.

Utskottet anser att det offentliga utbildningssystemet är ett viktigt verktyg för att mildra effekten av arbetslöshet. Personer som drabbas av arbetslöshet måste kunna förnya och fördjupa sina kunskaper, så att de står bättre rustade att få ett nytt arbete. När efterfrågan på arbetskraft minskar, som i den rådande internationella lågkonjunkturen, riskerar särskilt individer med svag förankring på arbetsmarknaden, exempelvis individer med kort eller ofullständig utbildning, att förlora sitt arbete. I budgetpropositionen för 2009, propositionen Åtgärder för jobb och omställning (prop. 2008/09:97) och 2009 års proposition om vårtilläggsbudget (prop. 2008/09:99) föreslog regeringen en kraftfull satsning på yrkesutbildningar. Vad avser perioden 2009–2011 aviserades att totalt nära 3 miljarder kronor inklusive studiestöd skulle avsättas för yrkesinriktad utbildning, vilket motsvarar ca 30 000 årsplatser. Därutöver aviserades att 100 miljoner kronor skulle avsättas för yrkeshögskolan för 2012.

För att stärka kompetensen hos de arbetslösa inför konjunkturuppgången och motverka varaktig arbetslöshet, har regeringen tillfälligt ökat antalet utbildningsplatser inom yrkesvux och komvux, yrkeshögskolan samt universitet och högskolor under 2009–2011. Under 2010 och 2011 kommer antalet utbildningsplatser att öka med ca 34 000 respektive 35 000 platser.

Regeringens forsknings- och innovationsproposition omfattar perioden 2009–2012 och innebär ett resurstillskott på närmare 15 miljarder kronor fördelat på fyra år. Fokus ligger på strategiska satsningar inom medicin, teknik och klimat samt på ökning av forskningsanslagen till universitet och högskolor.

Stockholm den 20 maj 2010

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granlund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Mikael Damberg (s), Betty Malmberg (m), Louise Malmström (s), Fredrik Schulte (m), Peter Hultqvist (s), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Thomas Strand (s), Ulrika Carlsson i Skövde (c), Caroline Helmersson-Olsson (s), Eva Olofsson (v), Peter Rådberg (mp) och Christer Nylander (fp).

Avvikande mening

Investering i utbildning (s, v, mp)

Marie Granlund (s), Mikael Damberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Caroline Helmersson-Olsson (s), Eva Olofsson (v) och Peter Rådberg (mp) anför:

Det är avgörande för Sveriges utveckling att vi investerar mer i utbildning. Samtidigt som vi har massarbetslöshet finns det många företag som inte hittar arbetskraft med rätt utbildning och kompetens. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill därför satsa drygt 6 miljarder kronor under två år i ett batteri av effektiva utbildningsåtgärder, för att möta de stora behov som har uppstått de senaste åren. När det vänder på arbetsmarknaden måste fler ha den kompetens som efterfrågas.

Den kommunala vuxenutbildningen behöver ha en betydligt större volym de närmaste åren, så att vi kan lyfta kompetensen hos dem som inte har en fullständig gymnasieutbildning. I dag är en avslutad gymnasieutbildning ett krav för de allra flesta jobb. Vi vill tillföra ytterligare 5 000 platser på komvux 2011 och 2 500 platser 2012.

Vi vill sjösätta ett tillfälligt program med 8 000 platser 2011 och 4 000 platser 2012 för unga arbetslösa som vill läsa in en fullständig gymnasieexamen. Programmet ska innebära att långtidsarbetslösa (>3 månader) mellan 20 och 24 år som vill komplettera sin ofullständiga utbildning ska kunna göra det. Programmet bör berättiga till en särskild ungdomslyftersättning eller till aktivitetsstöd för dem som har kvalificerat sig för det.

Det finns stora utbildningsbehov i arbetskraften som i dag inte kan tillgodoses inom arbetsmarknadspolitiken. Samtidigt står vi inför ett generationsskifte på arbetsmarknaden, som i värsta fall kan leda till en situation med hög arbetslöshet och kompetensbrist inom de närmaste 5–10 åren. För att möta denna utmaning vill vi satsa på ett kunskapslyft 2.0 omfattande 2 500 platser 2011. Satsningen riktar sig till personer som är långtidsarbetslösa och har högst förgymnasial utbildning. Personerna som deltar i Kunskapslyftet ska få ett särskilt kunskapslyftsstöd, som motsvarar hela studiemedlet men som inte innebär någon återbetalningsskyldighet.

Vi rödgröna partier vill investera i kunskap på alla nivåer – från förskolan och grundskolan via gymnasieskolan och komvux till yrkeshögskolan och högskolan. Det svenska utbildningsväsendet måste hålla högsta klass. Det är en ödesfråga för samhällsutvecklingen och för svensk ekonomi och svenskt näringsliv.

I vår utbildningspolitik står eleven i centrum. Skolans uppgift är att så långt som möjligt skapa goda förutsättningar för varje individ att förverkliga sin strävan efter kunskap och utveckling. Alla skolor ska vara bra skolor, och alla elever ska få en god och likvärdig utbildning – men vägen dit kan ske med en pedagogisk mångfald.

För att varje elev ska ges större möjligheter att nå kunskapsmålen krävs en rad förbättringar i skolan. Vi rödgröna partier vill tillföra resurser till kommunerna så att de kan öka personaltätheten och värna skolan. Vi vill möjliggöra minskade barngrupper. Nu krävs det ökade resurser för att varje elev ska ha möjlighet att nå kunskapsmålen, och det behövs självfallet också fler behöriga och välutbildade lärare, ökat elevinflytande och en förbättrad kvalitetssäkring av skolan.

Alla barn har rätt till en bra skolmiljö, och Sveriges skolor har stora behov av renoveringar. Vi rödgröna föreslår därför att det inrättas en skol-ROT. Avdraget ger skolorna maximalt 50 % av arbetskostnaderna tillbaka. Alla skolor ska ha samma förutsättningar att få del av stödet. Vi avsätter 200 miljoner för skol-ROT 2011 och 400 miljoner 2012.

Vi vill också genomföra ett kvalitetslyft för att maten i skolorna ska bli bättre. Generellt sett mår vi människor bättre och presterar bättre om vi regelbundet äter god och vällagad mat. Detta gäller inte minst skolbarn. Vi vill att eleverna i skolan ska få nylagad mat från lokala tillagningskök i stället för uppvärmd mat som körts långa sträckor. Vi föreslår 50 miljoner kronor per år de kommande två åren till ett skolkökslyft.

Ett av de mest effektiva sätten att förbättra studieresultaten när barn har ett annat modersmål än svenska är att satsa mer på modersmålsundervisning. Vi vill därför starta en försöksverksamhet i fem kommuner där man prövar att ge elever rätt till undervisning i matematik på deras modersmål, för att ge eleverna bättre kunskap i detta ämne under tiden som de utvecklar sina kunskaper i svenska. Vi föreslår 25 miljoner 2011 och 50 miljoner 2012 till utökad modersmålsundervisning.

Sverige har hög arbetslöshet. Människor riskerar att slås ut permanent från arbetsmarknaden. Ett centralt verktyg för att komma tillbaka i arbete är utbildningsinsatser. Vi föreslår att antalet utbildningsplatser ska öka med ca 40 000 år 2011 och med nästan 30 000 år 2012. Under våren 2011 ska vi göra en bedömning av om det finns behov att ytterligare öka antalet platser 2012.

Vi föreslår också att studie- och yrkesvägledningen byggs ut och förbättras i såväl gymnasieskolan som högskolan. Vi avsätter därför 100 miljoner kronor för en sådan satsning 2011 och 200 miljoner kronor 2012.

För att höja kvaliteten i högskoleutbildningarna föreslår vi 200 miljoner kronor i höjt anslag 2011 och 400 miljoner kronor 2012 för fler lärarledda timmar i högskolan.

Arbetsmarknadsutbildningen, vuxenutbildningen och yrkeshögskolan kan göras mer effektiva genom validering. Med validering av faktiska kunskaper kan utbildningen inriktas mot behovet av komplettering. Detta är särskilt viktigt för personer som lärt sig mycket i arbetet eller har utländsk utbildning. Vi avsätter 10 miljoner kronor per år till ett förtydligat valideringsansvar.